

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ДРОЗДИК ТА МІКУЛА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF DROZDYK AND MIKULA v. UKRAINE)**

(Заяви № 27849/15 та № 33358/15)

РІШЕННЯ

Ст. 1 Першого протоколу до Конвенції • Мирне володіння майном • Визнання недійсним права власності заявниць на земельні ділянки, якими вони користувалися та володіли роками, оскільки ці ділянки входили до меж смуг відведення залізниці, без надання жодного відшкодування шкоди • Серйозні сумніви щодо законності та законної мети втручання • Відсутність чіткого національного регулювання, яке б передбачало грошову або іншу форму відшкодування будь-якої шкоди в ситуації заявниць • Накладення непропорційного тягара Ст. 46 • Виконання рішення суду • Індивідуальні заходи • Держава-відповідач повинна забезпечити повернення заявницям права власності на відчужені земельні ділянки у повному обсязі або надати відшкодування у грошовій формі чи рівнозначне майно

Підготовлено Секретаріатом. Не є обов'язковим для Суду.

СТРАСБУРГ
24 жовтня 2024 року

ОСТАТОЧНЕ
24.01.2025

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Дроздик та Мікула проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Маттіас Гуйомар (*Mattias Guyomar*), Голова,

Марія Елосегі (*María Elósegui*),

Катержіна Шімачкова (*Kateřina Šimáčková*)

Микола Гнатовський (*Mykola Gnatovskyy*),

Стефан Пізані (*Stéphane Pisani*),

Уна Ні Райферті (*Una Ní Raifeartaigh*),

Артурс Кучс (*Artūrs Kučs*), судді,

та Віктор Соловейчик (*Victor Soloveytschik*), Секретар секції,

з огляду на:

заяви (№ 27849/15 та № 33358/15), які 27 травня 2015 року та 01 липня 2015 року відповідно, подали до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) двоє громадян України, пані Марія Петрівна Дроздик (далі – перша заявниця) та пані Ольга Павлівна Мікула (далі – друга заявниця; разом – заявниці);

рішення повідомити Уряд України (далі – Уряд) про скаргу заявниць за статтею 6 Конвенції та статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, а також визнати решту скаргу у заяві неприйнятними;

зауваження сторін;

після обговорення за зачиненими дверима 08 жовтня 2024 року постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ВСТУП

1. Справи стосуються визнання недійсними прав власності заявниць на земельні ділянки, якими вони користувалися та володіли протягом багатьох років, у зв'язку з тим, що ці земельні ділянки входили до меж смуг відведення залізниці і, таким чином, ніколи не мали передаватися у приватну власність. Заявниці посилалися на статтю 6 Конвенції та статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

ФАКТИ

2. Перша заявниця народилася у 1946 році і проживає в с. Чудей Чернівецької області; друга заявниця народилася у 1949 році і проживає смт. Брюховичі Львівської області. Їх представляли, відповідно, пан О.П. Берник, юрист, який практикує у с. Сторожинець Чернівецької області, та пані Х.О. Білевич, юрист, яка практикує у м. Львів.

3. Уряд представляла його Уповноважений, пані М. Сокоренко.

4. Факти справ можуть бути узагальнені таким чином.

I. ЗАЯВА № 27849/15

5. У 1965 році чоловік заявниці отримав свідоцтво на будівництво садиби на земельній ділянці, яка належала сільському колективному господарству; ймовірно, він не оформив своє право власності ні на будинок, ні на земельну ділянку. Заявниця та її чоловік проживали в цьому будинку принаймні з 1970-х років. У 2005 році, після смерті чоловіка, заявниця намагалася отримати право власності на будинок і земельну ділянку. Рішенням суду від 17 серпня 2005 року її вимоги про спадкування майна було задоволено. Суд постановив «визнати право власності [за заявницею] на ... спадкове майно, що складається з [житлового будинку та земельної ділянки]».

6. Рішенням Чудейської сільської ради від 07 грудня 2009 року було затверджено технічну документацію заявниці щодо передачі у приватну власність двох земельних ділянок (однієї під будинок та іншої для ведення особистого селянського господарства, які разом становили земельну ділянку, первинно виділену покійному чоловікові заявниці).

7. У 2010 році заявниця отримала державний акт на право власності на дві земельні ділянки розміром 0,25 га та 0,0575 га. Як вбачається, більша ділянка, на якій розташований будинок заявниці, межує із залізничною колією.

8. У січні 2014 року Державне територіально-галузеве об'єднання «Львівська залізниця» (далі – ДТГО «Львівська залізниця») подало цивільний позов проти заявниці та Чудейської сільської ради, вимагаючи скасувати рішення останньої від 07 грудня 2009 року та визнати право власності заявниці недійсним. ДТГО «Львівська залізниця» стверджувало, що за результатами документальної перевірки, проведеної у жовтні 2013 року, було встановлено, що земельні ділянки заявниці частково накладалися на смугу відведення залізниці. Інспектор дійшов такого висновку, пославшись на технічну документацію, а саме на плани будівництва залізниці 1949 року, згідно з якими відведена ДТГО «Львівська залізниця» смуга в цьому місці становила шістдесят метрів з кожного боку, тоді як земельна ділянка заявниці була розташована на відстані двадцяти восьми метрів від осі колії. ДТГО «Львівська залізниця» також посилялося на декілька документів радянських часів щодо використання земельних ділянок залізницею, а також на Земельний кодекс України та Закон України «Про транспорт», які передбачають, що земельні ділянки, що входять до меж смуг залізниці є частиною земель залізничного транспорту і є державною власністю. Сільська рада та заявниця заперечили проти цих скарг, вказуючи, що виділення земельних ділянок заявниці було законним, оскільки ДТГО «Львівська залізниця» не мало офіційного права власності на відповідні земельні ділянки.

9. Рішенням від 03 квітня 2014 року Сторожинецький районний суд задовольнив позовні вимоги ДТГО «Львівська залізниця», головним чином, повторивши його аргументи. Він скасував рішення Чудейської сільської ради від 07 грудня 2009 року та визнав недійсним державний акт на право власності заявниці в тих частинах, в яких її земельні ділянки накладалися на смуги відведення ДТГО «Львівська залізниця» (0,2441 га та 0,0089 га відповідно). При цьому суд посилався на статті 152 і 155 Земельного кодексу України (див. пункт 21), згідно з якими права осіб на земельну ділянку можуть бути захищені шляхом скасування рішень місцевих органів влади, якщо вони порушують ці права. На думку суду, це також потягло за собою визнання недійсними правовстановлюючих документів, виданих на підставі цих рішень.

10. Заявниця оскаржила це рішення, і 12 червня 2014 року Апеляційний суд Чернівецької області задовольнив її апеляційну скаргу. Він скасував зазначене рішення та встановив, що ДТГО «Львівська залізниця» не довело, що його право на спірну земельну ділянку було належним чином оформлене, хоча це вимагалось як радянським законодавством, чинним на момент будівництва відповідної залізничної колії, так і сучасним законодавством України. Суд також зазначив, що жодна з підстав для визнання недійсним права власності, передбачених статтею 140 Земельного кодексу України (див. пункт 21), не застосовувалася у справі заявниці.

11. ДТГО «Львівська залізниця» оскаржило це рішення, і остаточною ухвалою від 03 грудня 2014 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ скасував рішення апеляційного суду та залишив у силі рішення районного суду та його обґрунтування.

12. Заявниця вимагала перегляду своєї справи у Верховному Суді України на підставі неоднакового застосування норм матеріального права, але у допуску її заяви було відмовлено у зв'язку з необґрунтованістю. На підтвердження своєї заяви вона навела посилання на три рішення: ухвалу колегії Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ та дві постанови Вищого господарського суду України, в яких ці суди відмовляли у задоволенні аналогічних позовних вимог ДТГО «Львівська залізниця» щодо різних земельних ділянок в різних місцях на підставі того, що позивач не мав офіційно зареєстрованих прав на спірні земельні ділянки, а технічної документації на будівництво залізниці, на яку ДТГО «Львівська залізниця» посилялося для доведення наявності в нього цих прав, було недостатньо.

II. ЗАЯВА № 33358/15

13. Згідно з твердженнями заявниці у 1946 році її дідусь отримав право користування земельною ділянкою у селі Брюховичі для ведення особистого селянського господарства, і відтоді сім'я заявниці працювала на цій землі. Уряд заперечив це твердження, зазначивши, що заявниця не надала доказів на доведення цього.

14. У 2005 році заявниця ініціювала процедуру отримання права власності на цю земельну ділянку.

15. Рішенням від 20 липня 2006 року Брюховицька селищна рада затвердила складену заявницею технічну документацію на відповідну земельну ділянку. 14 грудня 2006 року заявниця отримала державний акт на право власності на земельну ділянку розміром 0,1366 га.

16. У березні 2014 року заступник прокурора області разом із ДТГО «Львівська залізниця» та Міністерством інфраструктури України подав позов про скасування зазначеного рішення селищної ради та визнання права власності заявниці недійсним. Прокурор послався на технічний план будівництва залізниці 1962 року, згідно з яким частина земельної ділянки, яка належала заявниці, перетиналася із земельною ділянкою, нібито відведеною під залізницю, оскільки смуга відведення залізниці в цьому місці становила сорок метрів. Прокурор стверджував, що будь-яке виділення земельної ділянки, суміжної із земельною ділянкою ДТГО «Львівська залізниця», мало здійснюватися за його згодою, чого зроблено у справі заявниці не було. Крім того, прокурор посилався на низку документів радянських часів щодо використання земельних ділянок залізницею, а також на Земельний кодекс України та Закон України «Про транспорт», які визначали, що земельні ділянки, що входили до меж смуг відведення залізниці, є частиною земель залізничного транспорту та є державною власністю. Заявниця не погодилася, зазначивши, що всі аргументи ДТГО «Львівська залізниця», які ґрунтувалися на сорокаметровій смузі відведення, були необґрунтованими, оскільки стандартна смуга відведення для місцевих залізниць становила двадцять три метри, а її земельна ділянка була розташована приблизно за двадцять метрів від колії.

17. 12 вересня 2014 року Шевченківський районний суд міста Львова відмовив у задоволенні позову прокурора, встановивши, що ДТГО «Львівська залізниця» не мало прав власності на відповідну земельну ділянку, а технічний план 1962 року не міг свідчити про наявність таких прав. Суд також встановив, що не було потреби у отриманні згоди ДТГО «Львівська залізниця» під час первинної процедури селищної ради щодо спірної земельної ділянки, оскільки зі сторони, яка виходить на залізничну колію, відповідна земельна ділянка межувала з проїздом, який належав до «земель загального

користування», тому вона безпосередньо не межувала із залізничною колією.

18. Після оскарження цього рішення 08 грудня 2014 року Апеляційний суд Львівської області скасував його та задовольнив апеляційну скаргу прокурора. Суд по суті повторив аргументи, наведені прокурором у його апеляційній скарзі; він також зазначив, що у 2012-2013 роках ДТГО «Львівська залізниця» сплатило земельний податок за об'єднану земельну ділянку, до складу якої, як стверджувалося, входила спірна земельна ділянка. Суд дійшов висновку, що селищна рада не мала повноважень розпоряджатися відповідною земельною ділянкою без попереднього отримання згоди ДТГО «Львівська залізниця», і тому її рішення мало бути визнане незаконним. Хоча суд зазначив, що лише 0,0212 га ділянки заявниці накладалося на земельну ділянку, на яку претендувало ДТГО «Львівська залізниця», він визнав її право власності недійсним загалом.

19. Заявниця подала касаційну скаргу на це рішення до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, але 14 січня 2015 року він відмовив у відкритті касаційного провадження, визнавши, що рішення суду апеляційної інстанції було законним та обґрунтованим, а викладені у касаційній скарзі заявниці доводи не довели існування недоліків у висновках суду апеляційної інстанції.

ВІДПОВІДНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

I. ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ 2003 РОКУ

20. Відповідні норми Цивільного кодексу України 2003 року у редакції, чинній на момент подій, передбачали:

Стаття 216. Правові наслідки недійсності правочину

«1. Недійсний правочин не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

2. У разі недійсності правочину кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, - відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування...»

Стаття 390. Розрахунки при витребуванні майна із чужого незаконного володіння

«...»

3. Добросовісний або недобросовісний набувач (володілець) має право вимагати від власника майна відшкодування необхідних витрат на утримання,

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ДРОЗДИК ТА МІКУЛА ПРОТИ УКРАЇНИ»

збереження майна [під час перебування такого майна у його володінні], здійснених ним з часу, з якого власникові належить право на повернення майна або передання доходів.

4. Добросовісний набувач (володілець) має право залишити собі здійснені ним поліпшення майна, якщо вони можуть бути відокремлені від майна без завдання йому шкоди. Якщо поліпшення не можуть бути відокремлені від майна, добросовісний набувач (володілець) має право на відшкодування здійснених витрат у сумі, на яку збільшилася його вартість.»

Стаття 1166. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду

«1. Майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи [бездіяльністю] особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала.

...

4. Шкода, завдана правомірними діями, відшкодовується у випадках, встановлених цим Кодексом та іншим законом.»

Стаття 1173. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування

«1. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень, відшкодовується [відповідною] державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цих органів.»

II. ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ 2002 РОКУ

21. Відповідні положення Земельного кодексу України 2002 року у редакції, чинній на момент подій, передбачали:

Стаття 68. Землі залізничного транспорту

«До земель залізничного транспорту належать землі смуг відведення залізниць під залізничним полотном та його облаштуванням, станціями з усіма будівлями і спорудами енергетичного, локомотивного, вагонного, колійного, вантажного і пасажирського господарства, сигналізації та зв'язку, водопостачання, каналізації; під захисними та укріплювальними насадженнями, службовими, культурно-побутовими будівлями та іншими спорудами, необхідними для забезпечення роботи залізничного транспорту.»

Стаття 84. Право власності на землю держави

«1. У державній власності перебувають усі землі України, крім земель комунальної та приватної власності.

...

4. До земель державної власності, які не можуть передаватись у приватну власність, належать:

...

b) землі під державними залізницями ...»

Стаття 125. Виникнення права на земельну ділянку

«Право власності на земельну ділянку, а також право постійного користування та право оренди земельної ділянки виникають з моменту державної реєстрації цих прав.»

Стаття 126. Оформлення речових прав на земельну ділянку

«Право власності, користування земельною ділянкою оформлюється відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».»

Стаття 140. Підстави припинення права власності на земельну ділянку

«Підставами припинення права власності на земельну ділянку є:

- a) добровільна відмова власника від права на земельну ділянку;
- b) смерть власника земельної ділянки за відсутності спадкоємця;
- c) відчуження земельної ділянки за рішенням власника;
- d) звернення стягнення на земельну ділянку на вимогу кредитора;
- e) відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб;
- f) конфіскація за рішенням суду;
- g) невідчуження земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений строк у випадках, визначених цим Кодексом.»

Стаття 152. Способи захисту прав на земельні ділянки

«...»

3. Захист прав громадян та юридичних осіб на земельні ділянки здійснюється шляхом:

...

d) визнання недійсними рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування.»

Стаття 155. Відповідальність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за видання актів, які порушують права власників земельних ділянок

«1. У разі видання органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування акта, яким порушуються права особи щодо володіння, користування чи розпорядження належною їй земельною ділянкою, такий акт визнається недійсним.

...»

III. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТРАНСПОРТ»

22. Відповідне положення Закону України «Про транспорт» передбачає:

Стаття 11 Землі транспорту

«Землями транспорту визнаються землі, надані в користування підприємствам і організаціям транспорту згідно із Земельним кодексом України, для виконання покладених на них завдань щодо експлуатації, ремонту, вдосконалення і розвитку об'єктів транспорту. ...»

IV. ЗАКОН УКРАЇНИ 2009 РОКУ «ПРО ВІДЧУЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК, ІНШИХ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОГО МАЙНА, ЩО НА НИХ РОЗМІЩЕНІ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ПРИВАТНІЙ ВЛАСНОСТІ, ДЛЯ СУСПІЛЬНИХ ПОТРЕБ ЧИ З МОТИВІВ СУСПІЛЬНОЇ НЕОБХІДНОСТІ»

23. Закон встановлює детальні процедури та умови такого відчуження, яке може мати форму добровільного викупу або примусового відчуження за рішенням суду, якщо власник проти; і яке передбачає відшкодування шкоди як за саму земельну ділянку, так і за будь-яке майно, таке як приватний будинок, розташований на цій земельній ділянці. Відшкодування шкоди може бути здійснене шляхом надання відшкодування у грошовій формі вартості земельної ділянки, і ця вартість має бути встановлена згідно з процедурами оцінки земельної ділянки, та відшкодування будь-якої шкоди, завданої відчуженням, або шляхом надання рівноцінної земельної ділянки та/або об'єкта нерухомого майна.

ПРАВО

I. ОБ'ЄДНАННЯ ЗАЯВ

24. Беручи до уваги схожість предмета заяв, Суд вважає за доцільне розглянути їх спільно в одному рішенні.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ

25. Заявниці скаржилися, що визнання їхніх прав на земельні ділянки недійсними було незаконним і непропорційним й порушувало положення статті 1 Першого протоколу до Конвенції, яка передбачає:

«Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ДРОЗДИК ТА МІКУЛА ПРОТИ УКРАЇНИ»

суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.»

А. Прийнятність

1. Вичерпання національних засобів юридичного захисту

26. Уряд стверджував, що обидві заявниці не вичерпали національних засобів юридичного захисту. У зв'язку з цим він посилався на статті 216, 390, 1166 та 1173 Цивільного кодексу України (див. пункт 20), які регулюють, зокрема, відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями органів місцевого самоврядування, а у випадках, коли майно підлягає поверненню його власнику, регулюють відшкодування витрат, понесених під час утримання та збереження майна, або будь-яких витрат, які призвели до збільшення вартості майна.

27. На підтвердження своїх доводів Уряд надав приклади двох рішень на національному рівні, а саме, у справах № 439/1127/18 та № 488/6211/14-ц. У першій справі позивач вимагав від селищної ради відшкодування моральної шкоди у зв'язку з неможливістю доступу до свого майна протягом восьми років; апеляційний суд задовольнив його вимоги та присудив йому відшкодування моральної шкоди. У другій справі, в якій прокурор намагався повернути певні земельні ділянки у державну власність, як земельні ділянки лісового господарства, Уряд вказав на висновки національного суду, що відповідач не був позбавлений можливості подати позов проти власника земельної ділянки, вимагаючи відповідно до статті 390 Цивільного кодексу України відшкодування витрат, пов'язаних з утриманням та збереженням земельної ділянки.

28. У контексті наведеного Уряд вважав, що заявниці мали можливості на національному рівні виправити ситуацію, якими вони не скористалися.

29. Перша заявниця не подала зауважень щодо прийнятності. Друга заявниця зазначила, що запропоновані Урядом засоби юридичного захисту не стосувалися питання відшкодування шкоди за саму відчужену земельну ділянку, а тому, не мали стосунку до справи. Вона також стверджувала, що статті 1166 і 1173 Цивільного кодексу України не були застосовні до її справи, оскільки вони регулювали ситуації, коли права особи були порушені рішеннями або діями місцевих органів влади, тоді як у її випадку такі рішення (тобто, рішення селищної ради про виділення відповідної земельної ділянки)

порушили права ДТГО «Львівська залізниця», як встановили національні суди, а не її права як власниці земельної ділянки. Таким чином, вона дійшла висновку, що ефективних національних засобів юридичного захисту не існувало. Друга заявниця також зазначила, що ухвала апеляційного суду у справі № 439/1127/18 була скасована Верховним Судом 24 травня 2023 року, а постанова в іншій справі (№ 488/6211/14-ц) не містила висновку щодо питання про відшкодування шкоди.

30. Насамперед Суд зазначає, що наявність засобу юридичного захисту, який міг би забезпечити заявнику отримання відшкодування шкоди, але не призводив би до відновлення права власності, повинен братися до уваги не в контексті вичерпання національних засобів юридичного захисту, а з метою оцінки пропорційності втручання та розрахунку матеріальної шкоди у випадку встановлення порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (див., наприклад, рішення у справі «Фонд «Батьківська турбота» проти України» (*Batkivska Turbota Foundation v. Ukraine*), заява № 5876/15, пункт 47, від 09 жовтня 2018 року). Тим не менш, Суд розгляне тут аргументи Уряду.

31. Посилаючись на загальні принципи щодо ефективності та доступності національних засобів юридичного захисту (див. ухвалу щодо прийнятності у справі «Гергіна проти Румунії» [БП] (*Gherghina v. Romania*) [GC], заява № 42219/07, пункт 88, від 09 липня 2015 року з подальшими посиланнями), Суд зазначає, що рішення, на які посилався Уряд, були ухвалені у 2018 та 2021 роках, тобто через декілька років після того, як заявниці подали свої заяви. Крім того, вони є лише декількома прикладами національної практики, що ускладнює завдання Суду у встановленні, чи справді існувала усталена практика на національному рівні з цього конкретного питання; до того ж фактологічні обставини в обох справах відрізнялися від обставин у цих справах. Крім того, як зазначила друга заявниця, перша ухвала, на яку посилався Уряд, була скасована Верховним Судом, а позовні вимоги позивача були залишені без задоволення в повному обсязі; а в другій постанові, хоча національний суд вказав на можливість відшкодування, він не ухвалив рішення у зв'язку з цим питанням, оскільки це питання не було предметом розгляду справи.

32. Крім того, Суд уже встановлював у низці справ проти України, що стаття 1173 Цивільного кодексу України щодо відшкодування шкоди особам, які постраждали внаслідок незаконних рішень органів державної влади, викладена в дуже загальних формулюваннях, що призводить до залежності її застосування від подальшого роз'яснення умов отримання такого відшкодування та порядку, якого слід дотримуватися для визначення розміру та отримання такого відшкодування (див. рішення у справі «МПП «Фортеця» проти України» [Комітет] (*Fortetsya, MPP v. Ukraine*) [Committee], заява

№ 68946/10, пункт 30, від 11 червня 2020 року з подальшими посиланнями). З огляду на зроблені в попередньому пункті висновки Суд вважає, що Уряд не спростував ці попередні висновки.

33. Отже, це заперечення Уряду має бути відхилено.

2. Явно необґрунтовані скарги

34. Уряд також стверджував, що скарги заявниць були безпідставними, оскільки визнання їхніх прав власності недійсними було законним і переслідувало законну мету, а саме, виправлення помилки, допущеної місцевими органами влади. Суд вважає, що це заперечення тісно пов'язане із суттю справи, а тому долучає його до розгляду по суті.

35. Суд зазначає, що заяви не є ані явно необґрунтованими, ані неприйнятними з будь-яких інших підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Тому вони мають бути визнані прийнятними.

В. Суть

1. Доводи сторін

36. Перша заявниця стверджувала, що вона дотрималася всіх необхідних процедур під час офіційного оформлення свого права власності на земельну ділянку, і вона не повинна нести відповідальність за наслідки помилок, допущених органами державної влади. У зв'язку з цим вона посилалася на рішення у справі «Стретч проти Сполученого Королівства» (*Stretch v. the United Kingdom*), заява № 44277/98, від 24 червня 2003 року). Вона також підкреслила той факт, що замість спеціального порядку, встановленого статтею 140 Земельного кодексу України, тобто відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності або для суспільних потреб (що згідно з національним законодавством передбачало обов'язкове відшкодування шкоди), земельна ділянка була витребувана у порядку, який не надавав таких гарантій. Згідно з її твердженнями такий порядок був стандартним для цієї категорії справ. У зв'язку з цим вона навела посилання на постанову Верховного Суду України від 24 червня 2015 року у справі № 3-305гс15, що, на її думку, доводило існування усталеної практики на національному рівні у подібних справах. У вказаній справі судові палати у цивільних, господарських та адміністративних справах Верховного Суду України на спільному засіданні розглядали справу ДТГО «Львівська залізниця» проти міської ради та приватної особи, в якій воно вимагало повернення земельної ділянки, розташованої в межах смуги відведення залізниці, у державну власність. Верховний Суд України постановив, що попри відсутність у ДТГО «Львівська залізниця» офіційних документів щодо

прав власності на земельну ділянку, ДТГО «Львівська залізниця» могло відстоювати свої права на земельну ділянку шляхом прямого застосування відповідних законів, зокрема Земельного кодексу України та Закону України «Про транспорт», якими було визначено види земельних ділянок, що належали до земельних ділянок залізничного транспорту.

37. Друга заявниця також стверджувала, що вона отримала спірну земельну ділянку згідно зі встановленим порядком, і від неї не можна було вимагати перевірки законності виділення земельної ділянки місцевими органами влади. Національні суди фактично переклали цей тягар на неї. У цьому контексті вона також зазначила, що вся земельна ділянка була витребувана у неї, хоча лише невелика її частина, 0,0212 га, як стверджується, накладалася на смугу відведення залізниці, і Уряд не зміг пояснити, як суспільний інтерес, якщо в цьому справді був суспільний інтерес, виправдовував такі дії. Стосовно «надмірного тягара» друга заявниця також зазначила, що вона більше не могла отримати будь-які інші земельні ділянки шляхом приватизації, оскільки вона вже скористалася своїм правом під час отримання спірної ділянки, і їй не було запропоноване жодне відшкодування шкоди (або не була запропонована будь-яка інша земельна ділянка у цьому випадку). Друга заявниця також зазначила, що практика національних судів у цьому питанні не була передбачуваною. На підтримку цього твердження вона навела посилання на два рішення вищих судів. У рішенні від 2014 року у задоволенні висунутих ДТГО «Львівська залізниця» позовних вимог було відмовлено, оскільки воно не змогло довести, що мало офіційне право на земельні ділянки. У постанові від 2023 року у справі № 466/1058/15-ц у задоволенні висунутих ДТГО «Львівська залізниця» позовних вимог було відмовлено, оскільки ДТГО «Львівська залізниця» не надало достатніх доказів, що земельна ділянка, на яку воно претендувало на підставі технічного плану, фактично накладалася на земельну ділянку, яка належала відповідачу у цій справі. Ухвалюючи цю постанову суд зазначив, що для підтвердження цього факту мала бути призначена експертиза, але вона не була надана позивачем. Насамкінець друга заявниця зазначила, що єдиним способом виправити її ситуацію був перегляд справи, який дозволив би їй відновити права на частину земельної ділянки, яка не належала ДТГО «Львівська залізниця».

38. Уряд не заперечував, що відповідні земельні ділянки становили «майно» для цілей статті 1 Першого протоколу до Конвенції, і визнання недійсними прав власності заявниць на них становило, таким чином, позбавлення майна у розумінні цього положення. Стосовно законності позбавлення Уряд зазначив, що національні суди навели чіткі посилання на застосовні до справ заявниць положення Земельного кодексу України та Закону України «Про транспорт», а

також на плани будівництва залізниці та документи радянських часів щодо використання земельних ділянок залізницею. На думку Уряду, ці документи були достатньо доступними та передбачуваними. Уряд також стверджував, що відповідне втручання було в інтересах суспільства («права інших осіб»), оскільки залізниця – це важливий елемент задоволення потреб населення. Місцеві органи влади перевищили свої повноваження, виділивши ці земельні ділянки заявникам, тому їхня помилка мала бути виправлена. Стосовно пропорційності Уряд стверджував, що держава мала ширшу свободу розсуду в питаннях регіонального планування та політики збереження навколишнього середовища, де загальні інтереси суспільства є першочерговими, на відміну від випадків, коли йдеться виключно про цивільні права. У зв'язку з цим Уряд посилався на рішення у справах «Горраїз Лізаррага та інші проти Іспанії» (*Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain*), заява № 62543/00, пункт 70, ЄСПЛ 2004-III); «Алатулккіла та інші проти Фінляндії» (*Alatulkkila and Others v. Finland*), заява № 33538/96, пункт 67, від 28 липня 2005 року); ухвали щодо прийнятності у справах «С.р.л. «Валіко» проти Італії» (*Valico S.r.l. v. Italy*), заява № 70074/01, ЄСПЛ 2006-III) та «Фегершольд проти Швеції» (*Fägerskiöld v. Sweden*), заява № 37664/04, від 26 лютого 2008 року). Уряд також зазначив, що заявниці користувалися своїми земельними ділянками як «власники» лише протягом декількох років (з моменту виділення їм ділянок до визнання їхніх прав власності недійсними), і що в аналогічній ухвалі щодо прийнятності у справі «Орел Єднота Границе проти Чеської Республіки» (*Orel-Jednota Hranice v. the Czech Republic*), заява № 1002/09, від 10 вересня 2013 року) Суд визнав заяву непринятною. Загалом Уряд вважав відповідне втручання пропорційним. Насамкінець щодо першої заявниці Уряд надав документи органів Державного земельного кадастру, з яких вбачається, що перша заявниця досі вказана власником відповідних земельних ділянок. Стосовно другої заявниці, то вона більше не зареєстрована як власник спірної земельної ділянки у відповідному державному реєстрі.

39. У відповідь на останній аргумент Уряду, що перша заявниця залишилася власником спірної земельної ділянки в державному реєстрі, вона зазначила, що рішення у її справі є остаточним і обов'язковим до виконання, і що воно може бути виконане в будь-який час шляхом внесення змін до реєстру, внаслідок чого земельна ділянка буде у неї відчужена. У цьому контексті вона зазначила, що мова йде не лише про її права на земельну ділянку, а й про її права на будинок, побудований на одній із ділянок.

2. Оцінка Суду

40. Суд вважає, що в цій справі було втручання у майнові права заявниць. Незалежно від того, чи розглядається це як позбавлення чи контроль над користуванням майном, застосовні принципи залишаються такими ж (див. рішення у справі «Компанія «Юнспед Пакет Сервісі СаН Ве Тік. А.Ш. проти Болгарії» (*Ünsped Paket Servisi SaN. Ve TiC. A.Ş.v. Bulgaria*), заява № 3503/08, пункти 39 і 40, від 13 жовтня 2015 року та, наприклад, рішення у справі «Кривенький проти України» (*Kryvenkuu v. Ukraine*), заява № 43768/07, пункти 41 і 42 та 45, від 16 лютого 2017 року). Тому Суд розгляне, чи було це втручання законним, переслідувало загальні інтереси та чи було пропорційним.

41. Стосовно питання законності Суд зауважує, що хоча національні суди посилалися на низку положень законодавства у своїх рішеннях, як вбачається, один і той же перелік положень дозволив їм дійти різних висновків. Суди, які ухвалювали рішення не на користь заявниць, зосереджувалися на факті, що відповідні земельні ділянки безпосередньо прилягали до залізничних колій, а тому були розташовані у межах смуги відведення залізниці, і лише цього було достатньо для ДТГО «Львівська залізниця», щоб відстоювати свої права на ці земельні ділянки (див. пункти 9 і 18). Суди, які ухвалювали рішення на користь заявниць, зосереджувалися на факті, що ДТГО «Львівська залізниця» не мало офіційно оформленого права на відповідні земельні ділянки, тому їх не можна було витребувати у заявниць (див. пункти 10 і 17). Окрім того, у цьому контексті Суд зауважує, що про існування різних підходів до таких справ на національному рівні також вказувала перша заявниця у своєму клопотанні про перегляд її справи (див. пункт 12). Схоже, що такі різні підходи виникли у зв'язку з браком чіткості та точності у відповідному національному законодавстві.

42. Хоча після ухвалення Верховним Судом України його постанови від 24 червня 2015 року, на яку посилалася перша заявниця (див. пункт 36), це питання можна було вважати вирішеним на національному рівні, проте його не існувало під час ухвалення остаточної постанови у її справі (03 грудня 2014 року), або у справі другої заявниці (14 січня 2015 року). Суд вважає, що ця ситуація створила невизначеність для заявниць.

43. У цьому контексті Суд також зазначає про посилення другої заявниці на постанову від 2023 року у по суті аналогічній справі (див. пункт 37), в якій Верховний Суд відмовив у задоволенні позовних вимог ДТГО «Львівська залізниця», оскільки воно не змогло довести, що на земельну ділянку, яка вимагалася, дійсно накладалася земельна ділянка відповідача у вказаній справі. Верховний Суд встановив, що посилення на технічний план ДТГО «Львівська залізниця» було

недостатнім для підтвердження прав на земельну ділянку. Слід визнати, що це був той же план 1962 року, на який посилалося ДТГО «Львівська залізниця» у справі другої заявниці (див. пункт 16). На думку Суду, це могло свідчити про існування ще одного підходу до таких справ на національному рівні, і що проблема застосування національного законодавства до цієї категорії справ існує донині.

44. Суд також бере до уваги аргумент першої заявниці, що якби ДТГО «Львівська залізниця» хотіло отримати земельну ділянку, посилаючись на суспільну необхідність, воно мало б скористатися спеціальним порядком відчуження земельної ділянки з міркувань суспільної необхідності, що було б законною підставою для припинення права власності на земельну ділянку. Проте Суд не може оцінити цей аргумент у всіх деталях, оскільки національні суди не розглядали його, а за відсутності зауважень першої заявниці, поданих до судів, незрозуміло, чи порушувала вона це питання у них. Водночас Суд не може залишити без уваги висновки апеляційного суду у справі першої заявниці, що жодна з підстав припинення права власності на земельну ділянку, які вичерпно наведено у статті 140 Земельного кодексу України, не були застосовні у справі (див. пункти 10 і 21). Уряд не надав жодних конкретних пояснень у зв'язку з цим.

45. Стосовно законної мети Суд у принципі визнає, що існує загальний інтерес у збереженні смуг відведення вздовж залізничних колій, оскільки вони є заходом безпеки, який спрямований на забезпечення безпечної та ефективної роботи залізничного транспорту й захисту населення. Попри це, спірні земельні ділянки десятиліттями розташовані у безпосередній близькості до залізничних колій. Крім того, у справі першої заявниці земельну ділянку було виділено її чоловікові *після* будівництва залізничної колії. Очевидно, першій заявниці та її чоловіку ніколи не перешкоджали у користуванні цією земельною ділянкою до 2014 року.

46. Суд також бере до уваги інформацію органів Державного земельного кадастру, надану Урядом, яка, як вбачається, свідчить, що перша заявниця досі зареєстрована власником відповідних земельних ділянок. Хоча для Уряду це, можливо, мало на меті показати, що визнання права власності першої заявниці недійсним не мало на неї реального впливу, для Суду це радше вказує, що насправді не було нагальної потреби у визнанні її права власності недійсним. Але Суд вважає, що було б доцільніше розглянути це питання в межах наведеного далі аналізу пропорційності.

47. Підбиваючи підсумок на цьому етапі, Суд має сумніви щодо законності відповідного втручання з точки зору передбачуваності застосовного законодавства та існування фактичного суспільного інтересу, здатного виправдати втручання. Незважаючи на це, Суд вважає непотрібним ухвалення рішення з цих питань, оскільки

втручання в будь-якому випадку було непропорційним з наведених далі причин (див., *mutatis mutandis*, згадане рішення у справі «Фонд «Батьківська турбота» проти України» (*Batkivska Turbota Foundation v. Ukraine*), пункти 57 і 62).

48. Суд повторює, що втручання у мирне володіння майном повинно забезпечити справедливий баланс між вимогами загального інтересу суспільства та вимогами захисту основоположних прав конкретної особи (див., серед інших джерел, рішення у справі «Спорронг та Льоннрот проти Швеції» (*Sporrong and Lönnroth v. Sweden*), від 23 вересня 1982 року, пункт 69, Серія А, № 52). Умови відшкодування шкоди згідно з відповідним законодавством є суттєвими для оцінки, чи відповідав оскаржуваний захід необхідному справедливому балансу і, зокрема, чи покладав він непропорційний тягар на заявниць (див. рішення у справі «Святі монастирі проти Греції» (*The Holy Monasteries v. Greece*), від 09 грудня 1994 року, Серія А № 301-А, с. 35, пункт 71). Суд уже встановлював, що позбавлення власності без виплати суми, обґрунтовано пов'язаної з її вартістю, зазвичай становитиме непропорційне втручання, а повна відсутність відшкодування шкоди може вважатися виправданою за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції лише за виняткових обставин (див., серед інших джерел, рішення у справі «Ян та інші проти Німеччини» [ВП] (*Jan and Others v. Germany*) [GC], заява № 46720/99 та 2 інших заяви, пункт 94, ЄСПЛ 2005-VI). Крім того, у контексті скасування помилково наданих майнових прав принцип «належного урядування», розроблений Судом, може не лише покладати на органи державної влади обов'язок діяти оперативно у виправленні їхньої помилки, а також потребувати виплати адекватної компенсації чи іншого виду належного відшкодування колишнім добросовісним власникам (див., наприклад, рішення у справі «Рисовський проти України» (*Rysovskyi v. Ukraine*), заява № 29979/04, пункт 71, від 20 жовтня 2011 року з подальшими посиланнями).

49. У цій справі саме ДТГО «Львівська залізниця» або прокурор від його імені подавали цивільні позови про скасування рішень місцевих рад про виділення земельних ділянок заявникам і визнання їхніх прав власності недійсними, стверджуючи, що таке виділення було незаконним насамперед тому, що земельні ділянки належали до меж смуг відведення залізниці. Цю ситуацію слід розглядати у контексті згаданого «принципу належного урядування». У зв'язку з цим Суд зауважує, що на національному рівні, якби земельні ділянки були відчужені у заявниць, добровільно чи ні, в межах відчуження земельних ділянок з міркувань суспільної необхідності, то виплата відшкодування шкоди була б обов'язковою згідно з національним законодавством (див. пункти 23 і 36). І навпаки, у виді провадження, розпочатого у цих справах (провадження *rei vindicatio*), не було

передбачено обов'язкового відшкодування шкоди за втрату земельних ділянок. Як зазначено в розділі про прийнятність (див. пункти 31 – 33), Суду не було надано жодних переконливих аргументів, які б довели існування будь-якого чіткого національного законодавства, яке б гарантувало грошову або будь-яку іншу форму відшкодування будь-якої шкоди у ситуації заявниць. Таким чином, заявниці були позбавлені власності без будь-якого відшкодування.

50. Суд також зазначає, що після визнання недійсним права власності першої заявниці на земельну ділянку у 2014 році ДТГО «Львівська залізниця», очевидно, не вжило жодних дій щодо реєстрації свого права власності на неї чи будь-яких інших дій, пов'язаних із земельною ділянкою, наприклад, розмежування відчужених ділянок. Воно також жодним чином не обмежило використання земельної ділянки першою заявницею, що викликає питання, чи могли бути застосовані інші заходи, окрім позбавлення прав власності у цій справі (див., *mutatis mutandis*, згадане рішення у справі «Фонд «Батьківська турбота» проти України» (*Batkivska Turbota Foundation v. Ukraine*), пункт 62). Водночас той факт, що жодних заходів не було вжито протягом такого тривалого проміжку часу, ставить першу заявницю в стан невизначеності, оскільки вона знає, що ДТГО «Львівська залізниця» може вжити заходи в будь-який час – або, можливо, вони ніколи не будуть вжиті, – але в будь-якому випадку вона не може вільно розпоряджатися ні земельною ділянкою, ні будинком.

51. Щодо другої заявниці Суд зазначає, що її право власності на всю земельну ділянку було визнано недійсним, хоча лише невелика її частина накладалася на смугу відведення залізниці, факт, який був визнаний самими національними судами (див. пункт 18).

52. Беручи до уваги наведене, Суд доходить висновку, що втручання у майнові права заявниць, окрім того, що викликало серйозні сумніви щодо його законності та відповідності загальним інтересам суспільства, наклало на них непропорційний тягар, оскільки заявницям не було запропоновано жодного відшкодування за відчужені у них земельні ділянки.

53. Отже, було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

III. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

54. Заявниці також висунули різні скарги за статтею 6 Конвенції. Беручи до уваги факти справи, доводи сторін і свої попередні висновки Суд вважає, що він розглянув основні порушені заявницями юридичні питання, і немає потреби розглядати прийнятність і суть решти скарг (див. рішення у справі «Центр юридичних ресурсів в інтересах Валентина Кимпеану проти Румунії» [ВП] (*Centre for Legal Resources*

on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania) [GC], заява № 47848/08, пункт 156, ЄСПЛ 2014).

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

55. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

56. Відповідна частина статті 46 Конвенції передбачає:

«1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

2. Остаточне рішення Суду передається Комітету Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням.»

A. Матеріальна шкода та вказівки за статтею 46 Конвенції

57. Перша заявниця вимагала вартість земельної ділянки, якої її позбавили, та збудованого на ній будинку, і ця вартість згідно з актом оцінки майна від 01 серпня 2023 року становила 876 494 гривні (далі – грн; приблизно 21 700 євро на момент подій), з яких вартість земельної ділянки складала 229 150 грн (приблизно 5 680 євро). З цієї оцінки випливає, що вона стосувалася лише однієї із земельних ділянок заявниці, а саме ділянки розміром 0,25 га.

58. Уряд заперечив проти цих вимог, повторюючи, що права заявниць не було порушено, і стверджуючи, що розмір суми, який вимагався, був надмірним.

59. Друга заявниця не висунула жодної чітко сформульованої вимоги щодо матеріальної шкоди, хоча у своїх зауваженнях вона стверджувала, що єдиним способом виправити її ситуацію був перегляд її справи, який дозволив би їй відновити права на частину земельної ділянки, яка не належала ДТГО «Львівська залізниця» (див. пункт 37).

60. Суд вважає, що встановлене у цій справі порушення завдало шкоди заявникам. Він також посилається на свої наведені раніше висновки, що заявниці були позбавлені свого майна без будь-якого відшкодування, а також що існування на національному рівні можливості отримання відшкодування в будь-якій формі не було переконливо доведено (див. пункт 49).

61. У зв'язку з цим Суд нагадує, що відповідно до пунктів 1 і 2 статті 46 Конвенції рішення, в якому він встановлює порушення Конвенції або протоколів до неї, покладає на державу-відповідача обов'язок обрати, за умови нагляду Комітету міністрів, заходи

загального та/або, за необхідності, індивідуального характеру, які повинні бути запроваджені в національній правовій системі з метою припинення порушення та застосувати всі можливі шляхи виправлення його наслідків у такий спосіб, щоб відновити, наскільки це можливо, ситуацію, яка існувала б, якби порушення не відбулося. Крім того, з Конвенції та її статті 1, зокрема, випливає, що, ратифікуючи Конвенцію та протоколи до неї, Договірні Сторони зобов'язуються забезпечити відповідність їм національного законодавства (див., серед інших джерел, рішення у справах «Центр юридичних ресурсів в інтересах Валентина Кимпеану проти Румунії» (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania*), заява № 47848/08, пункти 158 і 159, ЄСПЛ 2014; «Юрій Миколайович Іванов проти України» (*Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine*), заява № 40450/04, пункт 78, від 15 жовтня 2009 року та «Броньовські проти Польщі» [ВП] (*Broniowski v. Poland*) [GC], заява № 31443/96, пункт 194, ЄСПЛ 2004-V). Проте за певних особливих обставин Суд визнавав корисним вказати державі-відповідачу тип заходу – індивідуального та/або загального характеру – який могло бути вжито, щоб виправити ситуацію, яка призвела до встановлення порушення (див., наприклад, згадане рішення у справі «Броньовські проти Польщі» (*Broniowski v. Poland*), пункт 194).

62. Беручи до уваги свої висновки у цій справі, Суд вважає, що заявниці мають бути поставлені, наскільки це можливо, у ситуацію, еквівалентну тій, у якій вони б перебували, якби порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції не було. Таким чином, держава-відповідач має забезпечити належними засобами та протягом розумного строку повне повернення заявницям прав власності на відчужені земельні ділянки (у тому числі шляхом повторного відкриття провадження на національному рівні, якщо це можливо), або надання відшкодування у грошовій формі (розрахованої відповідно до національних вимог щодо оцінки майна та практики Суду), або надання рівнозначного майна (див. рішення у справах «Гладишева проти Росії» (*Gladysheva v. Russia*), заява № 7097/10, пункт 106, від 06 грудня 2011 року та «Задорожний та інші проти Росії» (Комітет) (*Zadorozhnyy and Others v. Russia*) (Committee), заяви № 55025/18 і № 12185/19, пункт 29, від 06 квітня 2021 року).

В. Моральна шкода й судові та інші витрати

63. Перша заявниця не висувала вимог щодо відшкодування моральної шкоди або судових та інших витрат.

64. Друга заявниця вимагала 5 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди, якої вона зазнала у зв'язку з визнанням її права власності недійсним. Крім того, вона вимагала 1 800 євро в якості

компенсації судових витрат, належних її представнику, які мали бути сплачені після завершення провадження у Суді. На підтримку вона надала копію договору між нею та захисником із детальним викладом наданих послуг і витраченого часу (загалом 20 годин роботи з погодинною ставкою у розмірі 90 євро). Друга заявниця просила сплатити останню суму безпосередньо на рахунок її захисника.

65. Уряд заперечив проти цих вимог.

66. Стосовно моральної шкоди Суд зазначає, що лише друга заявниця висунула вимоги за цим пунктом. З огляду на свої наведені раніше висновки Суд вважає, що друга заявниця зазнала моральної шкоди у зв'язку зі встановленим порушенням, і тому присуджує їй 1 500 євро. Стосовно першої заявниці, то з огляду на характер справи та за відсутності будь-якої вимоги про відшкодування моральної шкоди як в її формулярі заяви, так і в її зауваженнях, чи в будь-яких інших її доводах до Суду, Суд вважає, що немає необхідності присуджувати їй якусь суму за цим пунктом (див. в якості протилежного прикладу рішення у справі «Нагметов проти Росії» [ВП] (*Nagmetov v. Russia*) [GC], заява № 35589/08, пункти 59 і 77 – 82, від 30 березня 2017 року).

67. Стосовно вимоги другої заявниці про компенсацію судових та інших витрат Суд повторює, що згідно з його практикою заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим. Хоча, як вбачається, друга заявниця ще не сплатила коштів, які вимагалися, вона зобов'язана зробити це згідно з договірними зобов'язаннями. Отже, Суд вважає, що витрати були «фактично понесені» (див. рішення у справі «Белоусов проти України» (*Belousov v. Ukraine*), заява № 4494/07, пункт 115, від 07 листопада 2013 року з подальшими посиланнями). Суд також зазначає, що в попередніх справах він встановлював, що компенсація судових та інших витрат може бути сплачена безпосередньо на рахунки представників заявників (там само, пункт 116 з подальшими посиланнями).

68. Беручи до уваги наявні у нього документи та зазначені критерії, Суд вважає за розумне присудити суму в розмірі 500 євро в якості компенсації витрат на правову допомогу, понесених під час провадження у Суді, які мають бути сплачені на банківський рахунок захисника другої заявниці, пані Білевич, як просила заявниця.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Вирішує* об'єднати заяви;

2. *Оголошує* прийнятними скарги заявниць за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції;
3. *Постановляє*, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;
4. *Постановляє*, що немає потреби розглядати питання прийнятності та суті скарг заявниць за статтею 6 Конвенції;
5. *Постановляє*, що:
 - (a) держава-відповідач повинна забезпечити належними засобами та протягом розумного строку повне повернення прав власності заявницям на відчужені земельні ділянки, або надати заявницям відшкодування у грошовій формі чи у вигляді рівнозначного майна;
 - (b) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) 1 500 (одна тисяча п'ятсот) євро другій заявниці та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 500 (п'ятсот) євро другій заявниці та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявниці, в якості відшкодування судових та інших витрат, які мають бути сплачені безпосередньо на рахунок пані Білевич;
 - (c) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
6. *Відхиляє* решту вимог заявниць щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 24 жовтня 2024 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Віктор Соловейчик
(*Victor Soloveytschik*)
Секретар секції

Маттіас Гуйомар
(*Mattias Guyomar*)
Голова